

Nr 5.

Ankom till riksdagens kansli den 13 maj 1935 kl. 1 e. m.

Andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 5, i anledning av väckt motion angående fribrevsrätt för rikets sjömanshus.

I en inom andra kammaren väckt och till dess tredje tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 320, har herr *Lithander m. fl.* hemställt, att riksdagen må hos Kungl. Maj:t anhålla, att rikets sjömanshus må tillerkännas fribrevsrätt för all sin tjänstpost.

Beträffande motiveringen får utskottet hänvisa till motionen.

I anledning av en inom första kammaren väckt motion, I: 221, likalydande med den ovannämnda motionen, har första kammarens andra tillfälliga utskott införskaffat yttranden i frågan från *generalpoststyrelsen, statskontoret och kommerskollegium*. Andra kammarens tredje tillfälliga utskott, som beretts tillfälle att taga del av nämnda yttranden, har såsom bilagor till detta utlåtande fogat de av generalpoststyrelsen och kommerskollegium avgivna yttrandena i ärendet. Statskontoret har för sin del endast uttalat sin anslutning till vad generalpoststyrelsen anfört.

Såsom i motionen erinras är tjänstebrevsrätten för sjömanshusen och dessas *Utskottet* ombudsmän reglerad genom kungl. brev av den 28 januari 1887 och den 4 april 1902. Frågan om en utsträckning av den genom nämnda kungl. brev medgivna tjänstebrevsrätten har sedermera varit föremål för Kungl. Maj:ts prövning den 21 oktober 1932, då Kungl. Maj:t fann en av kommerskollegium den 29 december 1925 gjord framställning, att sjömanshusen måtte tillerkännas tjänstebrevsrätt i alla tjänsteärenden, icke föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Dessförinnan hade samma fråga ägnats uppmärksamhet jämväl av riksdagen. I anledning av en vid 1932 års riksdag väckt motion, II: 155, uttalade sålunda riksdagen i skrivelse, nr 6 A, till Kungl. Maj:t, att i samband med fortsatt revision av tjänstebrevsrätten borde övervägas, huruvida ej en utsträckning av sjömanshusens tjänstebrevsrätt till alla därifrån avgående *tjänsteförsändelser* kunde vara av praktiska skäl påkallad. Genom sitt beslut av den 21 oktober 1932 torde Kungl. Maj:t hava ställt sig avvisande även gentemot riksdagens nyssnämnda framställning i ämnet.

Generalpoststyrelsen har nu i sitt över motionen I: 221 vid innevarande års riksdag avgivna yttrande, till vilket även statskontoret anslutit sig, av *prin-*
Bihang till riksdagens protokoll 1935. 13 saml. 3 avd. Nr 5. 1

cipliella skäl och under återopande av vad tidigare förekommit i frågan avstyrkt motionen. Vad generalpoststyrelsen härvid anfört finner emellertid utskottet för sin del icke tillräckligt bärande, då fråga gäller det här föreliggande spörsmålet. Från den av styrelsen angivna principen att tjänstebrevsrätt bör åtnjutas endast av anstalter och institutioner, som avse allmänna ändamål av den betydelse, att de böra helt tillgodoses genom statsverkets försorg, hava såsom styrelsen själv framhåller avsteg gjorts i stor utsträckning, då fråga gäller statliga uppgifter som handhavas av organ, vilka icke helt bekostas av staten. Exempel kunna även andragas på organ, vilkas verksamhet icke till någon del bekostas av statsverket men som det oaktat åtnjuta tjänstebrevsrätt. Det må erinras om att pensionsnämndernas ordförande, vilka ju representera rent kommunala organ, åtnjuta dylik rätt.

Då den föreliggande motionen endast berör frågan om sjömanshusens tjänstebrevsrätt, torde utskottet emellertid icke ha anledning att närmare ingå på principerna över huvud taget beträffande dylik rätt. Vad sjömanshusen och deras ombudsmän angår åtnjuta de för närvarande tjänstebrevsrätt endast i ärenden som angå inskrivning och redovisning av värnpliktiga. Såvitt utskottet kunnat finna äro emellertid sjömanshusens uppgifter jämväl i övrigt i stor utsträckning av sådan karaktär, att de tillgodose statliga ändamål. Det må blott erinras om den befattning som sjömanshusen hava med folkbokföringsfrågor och med ärenden rörande indrivning av utskylder m. m. Sjömanshusens i viss mån statliga karaktär bestyrkes även av det förhållandet, att deras verksamhet helt regleras av föreskrifter utfärdade av statsmakterna, och av att de äro underkastade en sträng statlig tillsyn av kommerskollegium. Sådana som förhållandena nu äro, är det vidare mången gång svårt för att ej säga omöjligt att utan tidsödande undersökningar avgöra, huruvida i det speciella fallet tjänstebrevsrätt föreligger eller icke. Utskottet tillåter sig härutinnan hänvisa till kommerskollegii bifogade yttrande.

Utskottet har vid sin prövning av den föreliggande frågan funnit sig i allt väsentligt kunna ansluta sig till vad kommerskollegium anfört, vilket även väl överensstämmer med den ståndpunkt i frågan, som intogs av 1932 års riksdag. Vid frågans bedömande måste emellertid hänsyn givetvis tagas till de allmänna principerna angående tjänstebrevsrätt. Då det icke tillkommer utskottet att taga ställning till frågan om dessa principer, har utskottet med hänsyn till de konsekvenser, som ett bifall helt till motionen eventuellt skulle medföra, funnit sig böra inskränka sig till att föreslå en framställning till Kungl. Maj:t om revision av gällande bestämmelser angående sjömanshusens tjänstebrevsrätt.

På grund av det anförda och under återopande i huvudsak av kommerskollegii yttrande i ärendet får utskottet alltså hemställa,

att andra kammaren för sin del måtte besluta, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t

ville vidtaga åtgärd för åstadkommande av en revidering av gällande bestämmelser angående tjänstebrevsrätt för sjömanshusen i riket.

Stockholm den 13 maj 1935.

På utskottets vägnar:

OLOF ANDERSSON.

Närvarande: herrar *Andersson* i Malmö, *Thorell*, *Lindberg** i Stockholm, *Gustafsson** i Lekåsa, *Andersson* i Munkaljungby, *Nilsson* i Göteborg, *Ekman*, *Lind*, *Werner** i Höjen och *Hansson* i Vännäsby.

* Ej närvarande vid justeringen.

Till

Riksdagens första kammarens tillfälliga utskott nr 2.

I skrivelse den 31 nästlidna januari till herr Statsrådet Levinson har Riksdagens första kammarens tillfälliga utskott nr 2 anhållit om bl. a. generalpoststyrelsens yttrande över en inom första kammaren väckt motion angående utvidgad tjänstebrevsrätt för sjömanshusen. Sedan Kungl. Maj:t anbefallt generalpoststyrelsen att till Eder inkomma med det sålunda begärda yttrandet, får generalpoststyrelsen härigenom i ämnet anföra följande.

I sin skrivelse den 16 mars 1932, nr 6 a, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1932/1933 under riksstatsens sjätte huvudtitel, gjorde riksdagen under punkt 44 (postavgifter för tjänstebrev och dylika försändelser) vissa uttalanden beträffande tjänstebrevsrätten. Vad särskilt angår sjömanshusens tjänstebrevsrätt, innehåller skrivelsen följande:

»I samband med den fortsatta revisionen av tjänstebrevsrätten, vilken jämväl avser prövningen av ett antal på senare tid inkomna framställningar om tjänstebrevsrätt för riksantikvarien, marinöverläkaren m. fl., torde också — i anslutning till en i ämnet väckt motion — få övervägas, huruvida ej en utsträckning av sjömanshusens tjänstebrevsrätt till alla därifrån avgående tjänsteförsändelser kan vara av praktiska skäl påkallad.»

Med anledning av vad riksdagen i nämnda skrivelse i skilda hänseenden uttalat angående tjänstebrevsrätten anbefallde Kungl. Maj:t, genom kommunikationsdepartementets ämbetsskrivelse den 8 april 1932, statskontoret och generalpoststyrelsen att till Kungl. Maj:t inkomma med yttrande och förslag i ämnet.

I den skrivelse, som de båda ämbetsverken på grund därav avgåvo till Kungl. Maj:t den 23 maj 1932, framhålles till en början, att tjänstebrevsrätt principiellt anses böra åtnjutas av allenast rent statliga myndigheter. Beträffande den ifrågasatta utsträckningen av sjömanshusens tjänstebrevsrätt anföres därefter följande:

»I flera fall hava kommunala eller privata institutioner eller funktionärer erhållit tjänstbrevsrätt för vissa dem åliggande rent statliga uppdrag. Så har genom kungl. brev den 28 januari 1887 direktionerna för rikets sjömanshus och genom kungl. brev den 4 april 1902 ombudsmännen vid sjömanshusen tillerkänts tjänstbrevsrätt för försändelser i ärenden rörande värnpliktigas inskrivning och redovisning m. m. Så är vidare fallet med bland andra uppdragsinspektören i Göteborg för postförsändelser i ärenden, som angå indrivning av kronoutsylder och pensionsavgifter, vissa enskilda bankinrättningar för försändelser angående tillhandahållande av krigsavlöningsmedel, läkare för försändelser i ärenden rörande kostnadsfri undersökning och behandling av könssjuka, södra barnbördshuset i Stockholm och Johan Gustaf Westmans barnbördshus i Linköping för från inrättningarna avgående postförsändelser i ärenden rörande barnbördshusens i fråga personal åliggande anmälningar enligt förordningen angående kyrkoböckers förande, utmätningsman i ärenden, med vilka han på grund av lagen om införsel i avlöning, pension eller livränta den 14 juni 1917 har att taga befattning, läkare, förordnade av Konungens Befallningshavande för besiktning av minderåriga arbetare jämlikt lagen om arbetarskydd den 29 januari 1912, Stockholms stads mantalskontor för försändelser i inskrivnings- och folkbokföringsärenden, stads-, distrikts- och andra veterinärer för försändelser, som föranledas av någon dem på grund av allmän författning eller särskild föreskrift åliggande skyldighet samt stämpelförsäljare vid anlåtande av postgirorörelsen i nämnda befattning. Alla dessa institutioner och funktionärer, sålunda även sjömanshusen, hade principiellt bort upptagas bland dem, som enligt de fastställda riktlinjerna bort fräntagas tjänstbrevsrätt. Då emellertid ifrågavarande institutioner med flera erhållit tjänstbrevsrätt allenast vid fullgörandet av visst eller vissa dem åliggande rent statliga uppdrag, hava desamma ansetts böra bibehållas vid denna rätt, särskilt som beträffande vissa av dem portofrågan icke lämpligen torde kunna lösas på annat sätt. Den omständigheten, att en icke statlig institution åläggas fullgöra ett statligt uppdrag, kan icke i och för sig berättiga institutionen till tjänstbrevsrätt vid fullgörandet av sådant uppdrag, och det förhållandet, att vissa institutioner likväl tillerkänts sådan rätt i viss omfattning, synes icke heller kunna berättiga sådan institution att jämväl vid fullgörande av annat statligt uppdrag äga åtnjuta tjänstbrevsrätt. Samma skäl, som tala för att sjömanshusen tillerkännas oinskränkt tjänstbrevsrätt, kunna helt säkert med lika berättigande anföras för att jämväl övriga ifrågavarande institutioners med flera tjänstbrevsrätt utvidgas. Visserligen är det överhuvud taget icke lämpligt, att en institution eller person tillerkännes tjänstbrevsrätt i någon viss egenskap eller för visst uppdrag. Men då nu och i jämförelsevis stor omfattning så skett, synes icke på ett sådant medgivande kunna grundas skäl för tjänstbrevsrätt i oinskränkt omfattning. Ämbetsverken finna sig därför icke kunna tillstyrka bifall till vad i motionen föreslagits.»

Vad särskilt angår det i yttrandet gjorda principuttalandet angående tjänstbrevsrättens begränsning till endast rent statliga myndigheter, vill generalpoststyrelsen framhålla, att denna princip måste anses vara redan tidigare hävdad. I ett den 24 april 1923 avgivet yttrande rörande revision av bestämmelserna om tjänstbrevsrätt har statskontoret sålunda anfört, att sådan rätt torde böra åtnjutas av — förutom ämbetsverk och myndigheter, som äro organ för statsförvaltningen — endast anstalter och institutioner, som avse allmänna ändamål av den betydelse, att de böra helt tillgodoses genom statsverkets försorg. Anstalter och institutioner, som avse allmänna ändamål, vilka befunnits

höra ombesörjas av kommuner eller av stiftelser eller enskilda sammanslutningar och föreningar, syntes däremot — även om statsbidrag för ändamålet i större eller mindre omfattning utgår — i allmänhet icke böra åtnjuta tjänstebrevsrätt. Genom beslut den 12 oktober 1923 anbefalldes Kungl. Maj:t därefter statskontoret och generalpoststyrelsen att gemensamt verkställa utredning bl. a. i fråga om begränsning i huvudsaklig överensstämmelse med av statskontoret i dess ovannämnda yttrande angivna riktlinjer av antalet tjänstebrevsberättigade.

De sålunda fastslagna riktlinjerna hava sedermera städse iakttagits i de utredningar och yttranden rörande frågor om tjänstebrevsrätt, som av generalpoststyrelsen vid olika tillfällen ingivits till Kungl. Maj:t. Styrelsen tillåter sig i detta sammanhang erinra om att även 1932 års riksdag vid behandlingen av frågan om tjänstebrevsrätten i stort sett uttalat sig för de angivna principerna i fråga om beviljande av tjänstebrevsrätt.

Styrelsen anser sig vidare böra nämna, att kommerskollegium den 29 december 1925 hos Kungl. Maj:t hemställde, att sjömanshusen måtte tillerkännas tjänstebrevsrätt i alla tjänsteärenden. I sitt den 19 januari 1926 avgivna utlåtande i ärendet avstyrkte generalpoststyrelsen på här ovan berörda principiella grunder bifall till framställningen, under framhållande av att sjömanshusen icke uteslutande fullgöra statliga uppgifter. Den 21 oktober 1932 — sålunda efter såväl de av 1932 års riksdag gjorda uttalandena rörande tjänstebrevsrätten som statskontorets och generalpoststyrelsens gemensamma yttrande till Kungl. Maj:t med anledning av dessa uttalanden — fann Kungl. Maj:t slutligen framställningen icke föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Efter statskontorets och generalpoststyrelsens gemensamma yttrande den 23 maj 1932 hava, såvitt styrelsen har sig bekant, inga nya omständigheter tillkommit, som kunde föranleda en ändring av den ståndpunkt, ämbetsverken intagit i frågan om sjömanshusens tjänstebrevsrätt. Icke heller synas i den nu föreliggande motionen angivas några förhållanden, som kunna motivera en sådan ändrad uppfattning för styrelsens vidkommande.

Styrelsen får sålunda i fråga om det i motionen framställda yrkandet om utvidgad tjänstebrevsrätt för sjömanshusen hänvisa till vad i här återgivna delar av ämbetsverkens ovanberörda yttrande redan anförts.

Stockholm den 15 februari 1935.

KUNGL. GENERALPOSTSTYRELSEN.

GUNNAR LAGER.

A. Landström.

Till

Riksdagens Första Kammares tillfälliga utskott nr 2.

Genom remiss den 8 februari 1935 har Kommerskollegium av Kungl. Maj:t anbefallts att avgiva och direkt till utskottet inkomma med yttrande över en av herr O. A. Nordborg m. fl. väckt motion, nr 221, om fribrevsrätt för sjömanshusen.

Rörande frågan om utvidgad tjänstebrevsrätt för sjömanshusen avlät Kollegium den 29 december 1925 en skrivelse till Kungl. Maj:t, därvid Kollegium

Kommerskollegium, angående motion om fribrevsrätt för sjömanshusen.

— under återopande av 1917 års sjömanshuskommittéens utredning angående omfattningen av de statliga bestyrerna vid sjömanshusen — framhållit, hurusom då sjömanshusen på senare tid övergått till att kunna betraktas såsom institutioner med i allt väsentligt statliga funktioner, Kollegium funne det fullt påkallat, att desamma tillerkändes rätt att begagna sig av tjänstepost för alla försändelser i tjänsteärenden, i anslutning vartill Kollegium hemställde om medgivande, att postavgiften för försändelser, som i tjänsteärenden avlämnades till postbefordran från sjömanshusen, skulle gäldas av allmänna medel jämlikt Kungl. förordningen den 5 mars 1920 angående utgörandet av postavgifter för tjänsteförsändelser. Avskrift av Kollegii ifrågasvarande skrivelse överlämnas.

I ärendet avgåvos yttranden av Generalpoststyrelsen, Statskontoret och Statens organisationsnämnd. Generalpoststyrelsen förmäde sig, då av Kollegii framställning framginge, att sjömanshusen icke uteslutande fullgjorde statliga uppgifter, icke kunna tillstyrka bifall till framställningen. Statskontoret fann i sig likhet med Generalpoststyrelsen och på av Styrelsen anförda skäl böra avstyrka framställningen. Tillika ville Statskontoret framhålla, att *enligt vad Kommerskollegium i ärendet upplyst*, sjömanshusen dåmera erhöles ersättning av statsmedel för så stor del av sina årliga omkostnader, som kunde anses motsvara de statliga bestyr, sjömanshusen hade att utföra. Ytterligare ersättning för detta arbete i form av tjänstebrevsrätt kunde Statskontoret icke finna erforderlig.

Frågan om sjömanshusens tjänstebrevsrätt har tillika varit föremål för behandling av riksdagen år 1932. I motion nr 155 inom andra kammaren, i anslutning till proposition av Kungl. Maj:t om höjning med visst belopp av det ordinarie förslagsanslaget till postavgifter för tjänstebrev och dylika försändelser, hade hemställts, att riksdagen måtte uttala sig för, att sjömanshusen tillerkändes allmän tjänstebrevsrätt samt att alltså nuvarande begränsning av deras tjänstebrevsrätt till allenast värnpliktsärenden skulle bortfalla. I sin skrivelse nr 6 A uttalade riksdagen, hurusom i samband med en av riksdagen förutsatt fortsatt revision av tjänstebrevsrätten, vilken jämväl avsåge prövning av ett antal på senare tid inkomna framställningar om tjänstebrevsrätt för vissa vederbörande, också borde — i anslutning till den nyssnämnda motionen — få övervägas, huruvida ej en utsträckning av sjömanshusens tjänstebrevsrätt till alla därifrån avgående *tjänsteförsändelser* kunde vara av praktiska skäl påkallad.

Kungl. Maj:t anmodade genom beslut den 8 april 1932 Statskontoret och Generalpoststyrelsen att med anledning av vad riksdagen i sin skrivelse uttalat beträffande tjänstebrevsrätten avgiva utlåtande. I ett i anledning härav avgivet gemensamt utlåtande den 23 maj 1932 framhöllo ämbetsverken till en början, att tjänstebrevsrätt principiellt ansåges böra åtnjutas av allenast rent statliga myndigheter. Beträffande den ifrågasatta utsträckningen av sjömanshusens tjänstebrevsrätt anfördes därefter följande.

I flera fall hade kommunala eller privata institutioner eller funktionärer erhållit tjänstebrevsrätt för vissa dem åliggande rent statliga uppdrag. Så hade genom Kungl. brev den 28 januari 1887 direktionerna för rikets sjömanshus och genom Kungl. brev den 4 april 1902 ombudsmännen vid sjömanshusen tillerkänts tjänstebrevsrätt för försändelser i ärenden rörande värnpliktigas inskrivning och redovisning m. m. I direkt anslutning härtill fortsatte ämbetsverken:

»Så är vidare fallet med bland andra uppboordsinspektören i Göteborg för postförsändelser i ärenden, som angå indrivning av kronoutsylder och pensionsavgifter, vissa enskilda bankinrättningar för försändelser angående tillhandahållande av krigsavlöningsmedel, läkare för försändelser i ärenden rörande kostnadsfri undersökning och behandling av könssjuka, södra barnbördshuset i Stockholm och Johan Gustaf Westmans barnbördshus i Linköping för från inrättningarna avgående postförsändelser i ärenden rörande barnbördshusens i fråga personal åliggande anmälningar enligt förordningen angående kyrkoböckers förande, utmätningsman i ärenden, med vilka han på grund av lagen om införsel i avlöning, pension eller livränta den 14 juni 1917 har att taga befattning, läkare, förordnade av Konungens Befallningshavande för besiktning av minderåriga arbetare jämlikt lagen om arbetarskydd den 29 januari 1912, Stockholms stads mantalskontor för försändelser i inskrivnings- och folkbokföringsärenden, stads-, distrikts- och andra veterinärer för försändelser, som föränledas av någon dem på grund av allmän författning eller särskild föreskrift åliggande skyldighet samt stämpelförsäljare vid anlitande av postgirorörelsen i nämnda befattning».

Ämbetsverken lämnade därefter följande sammanfattning. Alla dessa institutioner och funktionärer, sålunda även sjömanshusen, hade principiellt bort upptagas bland dem, som enligt de fastställda riktlinjerna bort fräntagas tjänstebrevsrätt. Då emellertid ifrågavarande institutioner med flera erhållit tjänstebrevsrätt allenast vid fullgörandet av visst eller vissa dem åliggande rent statliga uppdrag, hade desamma ansetts böra bibehållas vid denna rätt, särskilt som beträffande vissa av dem portofrågan icke lämpligen syntes kunna lösas på annat sätt. Den omständigheten, att en icke statlig institution ålades fullgöra ett statligt uppdrag, kunde icke i och för sig berättiga institutionen till tjänstebrevsrätt vid fullgörandet av sådant uppdrag, och det förhållandet, att vissa institutioner likväl tillerkänts sådan rätt i viss omfattning, syntes icke heller kunna berättiga sådan institution att jämväl vid fullgörande av annat statligt uppdrag äga åtnjuta tjänstebrevsrätt. Samma skäl, som talade för att sjömanshusen tillerkändes oinskränkt tjänstebrevsrätt, kunde helt säkert med lika berättigande anföras för att jämväl övriga ifrågavarande institutioners med flera tjänstebrevsrätt utvidgades. Visserligen vore det överhuvud taget icke lämpligt, att en institution eller person tillerkändes tjänstebrevsrätt i någon viss egenskap eller för visst uppdrag. Men då för det dåvarande och i jämförelsevis stor omfattning så skett, syntes icke på ett sådant medgivande kunna grundas skäl för tjänstebrevsrätt i oinskränkt omfattning. Ämbetsverken funne sig därför icke kunna tillstyrka bifall till vad i motionen föreslagits.

Genom beslut den 21 oktober 1932 fann Kungl. Maj:t ovannämnda, av Kollegium gjorda framställning icke föränleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd, och har frågan om sjömanshusens tjänstebrevsrätt därefter, så vitt Kollegium har sig bekant, icke ytterligare varit föremål för Kungl. Maj:ts prövning.

I sitt nu till utskottet avgivna yttrande anför Generalpoststyrelsen efter en redogörelse för sitt tidigare avgivna yttrande i ämnet, bland annat, följande:

»Vad särskilt angår det i yttrandet gjorda principuttalandet angående tjänstebrevsrättens begränsning till endast rent statliga myndigheter, vill generalpoststyrelsen framhålla, att denna princip måste anses vara redan tidigare hävdad. I ett den 24 april 1923 avgivet yttrande rörande revision av bestämmelserna om tjänstebrevsrätt har statskontoret sålunda anført, att sådan rätt

torde böra åtnjutas av — förutom ämbetsverk och myndigheter, som äro organ för statsförvaltningen — endast anstalter och institutioner, som avse allmänna ändamål av den betydelse, att de böra helt tillgodoses genom statsverkets försorg. Anstalter och institutioner, som avse allmänna ändamål, vilka befunnits böra ombesörjas av kommuner eller av stiftelser eller enskilda sammanslutningar och föreningar, syntes däremot — även om statsbidrag för ändamålet i större eller mindre omfattning utgår — i allmänhet icke böra åtnjuta tjänstebrevsrätt. Genom beslut den 12 oktober 1923 anbefalldes Kungl. Maj:t därefter statskontoret och generalpoststyrelsen att gemensamt verkställa utredning bl. a. i fråga om begränsning i huvudsaklig överensstämmelse med av statskontoret i dess ovannämnda yttrande angivna riktlinjer av antalet tjänstebrevsberättigade.

De sålunda fastslagna riktlinjerna hava sedermera städse iakttagits i de utredningar och yttranden rörande frågor om tjänstebrevsrätt, som av generalpoststyrelsen vid olika tillfällen ingivits till Kungl. Maj:t. Styrelsen tillåter sig i detta sammanhang erinra om att även 1932 års riksdag vid behandlingen av frågan om tjänstebrevsrätten i stort sett uttalat sig för de angivna principerna i fråga om beviljande av tjänstebrevsrätt».

Det synes Kollegium som om de i förevarande fråga tidigare hörda ämbetsverken — Statskontoret och Generalpoststyrelsen — utgått från förutsättningar, vilka böra ytterligare belysas.

Till en början må framhållas, hurusom Statskontorets i det föregående återgivna uttalanden angående innebörden av Kollegii skrivelse i ämnet till Kungl. Maj:t den 29 december 1925 grundar sig på en missuppfattning. Även om det årliga statsbidraget till sjömanshusen vid tiden för Kollegii skrivelse utgick med ett belopp av 162.000 kronor — under senare år har bidragit, av enbart statsfinansiella skäl, sänkts till 146.000 kronor — kan detta belopp enligt Kollegii i åtskilliga tidigare sammanhang hävdade uppfattning icke anses på långt när utgöra full ersättning till sjömanshusen för av dem handhavda bestyr av statlig karaktär. Redan på grund härav synes det Kollegium nödvändigt att i detta sammanhang alldeles hålla isär frågorna om å ena sidan statsunderstödet och å andra sidan tjänstebrevsrätten. Därtill kommer, att det nuvarande statsanslaget till sjömanshusen ännu alltjämt blivit, i avbidan på utredning rörande deras omorganisation, allenast provisoriskt bestämt.

Vidkommande de gjorda uttalandena om tjänstebrevsrättens begränsning till endast rent statliga myndigheter är det visserligen riktigt, att 1932 års riksdag förmått sig i stort sett kunna ansluta sig till av föredragande departementschefen då framlagt förslag om en *indragning*¹ av vissa institutioners tjänstebrevsrätt. I anslutning till detta uttalande anförde emellertid riksdagen tillika, bland annat, att då departementschefen som norm uppställt, att tjänstebrevsrätt hädanefter skulle få åtnjutas allenast av institutioner, »vilkas verksamhet avser allmänna ändamål av den betydelse, att desamma anses böra helt tillgodoses av statsmedel», kunde dock ifrågasättas, huruvida denna norm kunde i verkligheten strängt upprätthållas. I detta avseende finge erinras om de redan av Statskontoret och Generalpoststyrelsen framhållna svårigheterna att uppdraga någon skarpt markerad gräns mellan myndigheter och institutioner, som fullgjorde rent statliga uppgifter och som sålunda fortfarande borde åtnjuta tjänstebrevsrätt, och sådana, vilkas uppgifter endast till en del vore statliga; i tvivelaktiga fall syntes enligt

¹ Kursiverat av kollegium.

de båda ämbetsverkens mening fördelaktigast att ej föreslå indragning av tjänstebrevsrätten. I viss mån med frångående av den av honom uppställda grundsatsen hade också departementschefen — mot de båda ämbetsverkens uttalade uppfattning men i enlighet med organisationsnämndens förslag — ansett fribrevsrätt böra tillerkännas bland annat skogsvårdsstyrelserna och ingenjörsvetenskapsakademien. Även beträffande vissa andra allmänna inrättningar kunde emellertid — på sätt i väckta motioner närmare påvisats — tvivel hysas om det berättigade i den förutsatta indragningen av deras hittillsvarande fribrevsrätt. Detta syntes riksdagen gälla hushållningssällskap, lasarett samt vissa andra av landsting eller kommun drivna sjukhus ävensom andra sjukvårdsinrättningar, som *i större omfattning åtnjöte bidrag från stat eller kommun*.¹

Enligt Kollegii åsikt bör frågan om sjömanshusens tjänstebrevsrätt i första rummet bedömas med utgångspunkt från det förhållandet, att desamma i själva verket numera måste anses såsom institutioner med *i allt väsentligt* statliga funktioner.

Detta förhållande har Kollegium nyligen varit i tillfälle att i ett särskilt sammanhang närmare belysa. I skrivelse den 22 april 1933, nr 10, angående anslagen under tionde huvudtiteln uttalade riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anvisande av anslag åt sjömanshusen, bland annat önskvärldheten av att ny utredning snarast verkställdes angående storleken av den andel i sjömanshusens förvaltningskostnader, som skäligen borde påvila staten. Genom brev den 30 juni 1933 anbefallde Kungl. Maj:t i anslutning härtill Kollegium, bland annat, att verkställa ifrågavarande utredning samt att till Kungl. Maj:t, såvitt möjligt i samband med avgivandet av förslaget till anslag åt sjömanshusen för budgetåret 1934/1935, inkomma med resultatet av utredningen ävensom med det förslag i ämnet, vartill utredningen kunde föranleda.

Med skrivelse till Kungl. Maj:t den 7 oktober 1933 avlämnade Kollegium den sålunda begärda utredningen. Kollegium tillåter sig till belysande av karaktären av sjömanshusens olika arbetsuppgifter överlämna avskrifter av nämnda skrivelse jämte vissa av däri åberopade bilagor — skulle utskottet önska erhålla del av jämväl övriga bilagor, är Kollegium givetvis berett att tillhandahålla även dessa. Såsom av Kollegii nu ifrågavarande utredning och skrivelse framgår, har Kollegium för sin del kommit till det resultat beträffande den Kollegium förelagda uppgiften att bedöma storleken av statens andel i sjömanshusens arbetsuppgifter, att anledning icke föreligger att frångå den uppskattning härutinnan, som tidigare kommit till stånd och vars riktighet jämväl Kollegium hävdade, nämligen att statens andel bör anses utgöra omkring 75 procent.

På sjömanshusens handläggning ankomma, förutom värnpliktsangelägenheter, väsentligen ytterligare två huvudgrupper av ärenden, nämligen dels de, som sammanhånga med mönstringsväsendet, dels ock understödsärendena. Beträffande karaktären av mönstringsväsendet tillhörande ärenden vill kollegium, under hänvisning i övrigt till den detaljgranskning därav, som lämnats i förenämnda specialutredning, här särskilt understryka *dels* det förhållandet, att sjömansrullan, d. v. s. den handling, som i sista hand konfirmerar påmönstringens verkställande, jämte nationalitets- och registreringscertifikatet betraktas såsom vederbörande fartygs pass- och nationalitetshandlingar

¹ Kursiverat av kollegium.

(förordningen den 4 december 1903 angående pass- och nationalitetshandlingar för svenska, till orter utom Sverige gående fartyg, § 1) *dels* ock den omständigheten, att för vissa fall, då sjömanshusombudsman icke tager befattning med på- eller avmönstring, motsvarande funktioner pålagts inom Sverige magistrat eller föreståndare för tullanstalt samt utom Sverige svensk konsul. Förutom att vad nu angivits är ägnat att i och för sig på ett grundläggande sätt belysa dessa ärendens karaktär, inträffar sålunda det egenomliga i fråga om nu åsyftade, för sjömanshusen konstitutiva ärendesgrupper, att då dessa handläggas av andra funktionärer än sjömanshusombudsmän, därav föranledda tjänsteskrivelser från dessa funktionärer alltid få åtnjuta fribrevsrätt, under det att då motsvarande ärenden handläggas vid sjömanshus, därifrån expedierade skrivelser åtnjuta tjänstebrevsrätt allenast om desamma hava beröring med fråga om inskrivning och redovisning av värnpliktiga. Kollegium kan i detta sammanhang vitsorda riktigheten av motionärernas uppgift, att i exempelvis England den mot sjömanshusen svarande, synnerligen utvecklade organisationen ej blott betraktas såsom statlig utan faktiskt är helt statlig med direkt av staten avlönade tjänstemän, och detta i trots av det bekanta förhållandet, att där fullständigt saknas motsvarighet till den befattning med värnpliktsärenden, som hos oss åligger sjömanshusen.

Men icke blott såsom myndigheter i fråga om mönstringsväsendet och vissa värnpliktsärendens handhavande utan jämväl med avseende å vissa uppgifter i övrigt hava sjömanshusen tidigare och allttjämt i särskilda sammanhang betraktats såsom jämnställda med rent statliga myndigheter. Sålunda äro förordningarna angående stämpelavgiften och angående expeditionslösen i alla ifrågakommande hänseenden tillämpliga på sjömanshusen, vilka i förstnämnda förordning äro under dess första kapitel: »Om stämpel till statsmyndigheternas expeditioner» beträffande dylik stämpel hänförda till första avdelningen. I nu berörda avseenden tillåter sig kollegium hänvisa till en härvid fogad, den 25 januari 1928 dagtecknad promemoria, varav exemplar på sin tid tillställts sjömanshusen från Kollegium. Att sjömanshusens handlingar — jämväl i vad rör understödsärendena — äro att betrakta såsom offentliga handlingar läser därjämte få anses såsom oomtvistligt.

Nu nämnda förhållanden synas Kollegium starkt motivera en fullt ut genomförd tjänstebrevsrätt för sjömanshusen. Kollegium tillstyrker därför åtgärd i syfte att utverka medgivande, att postavgiften för försändelser, som i tjänsteärenden avlämnas till postbefordran från sjömanshusen, skola gäldas av allmänna medel jämlikt förordningen den 5 mars 1920 (n:r 130) angående utgörandet av postavgifter för tjänsteförsändelser.

Skulle det emellertid av principiella grunder, vilka undandraga sig Kollegii bedömande, trots de skäl, som synas Kollegium tala för obegränsad tjänstebrevsrätt för sjömanshusen, finnas icke möjligt eller lämpligt att tillerkänna dem dylik rätt, måste emellertid för varje fall redan vad Kollegium ovan framhållit klart utvisa, att de nuvarande bestämmelserna i förevarande hänseende icke kunna anses på ett rationellt och rättvist sätt reglera hit hörande förhållanden för sjömanshusens vidkommande samt att därför av såväl principiella som praktiska skäl särskilt starkt fog föreligger för en väsentlig utredning av sjömanshusens nuvarande tjänstebrevsrätt.

Redan den av Statskontoret och Generalpoststyrelsen i deras förenämnda gemensamma utlåtande uppdragna jämförelsen mellan å ena sidan sjömanshusen och å andra sidan vissa uppörds- och utmätningmän, barnbördshus

m. fl. — vilken jämförelse, med hänsyn till vad Kollegium här ovan anført rörande sjömanshusens dock i sig självst högst säregna ställning, synts Kollegium i och för sig icke kunna anses såsom utslagsgivande i av ämbetsverken åsyftad riktning — lämnar härvid enligt Kollegii mening betydelsefulla anvisningar.

Såsom nyssnämnda ämbetsverk påvisat har sålunda till en början exempelvis uppboråsinspektören i Göteborg tjänstebrevsrätt för postförsändelser i ärenden, som angå indrivning av kronoutskylder och pensionsavgifter enligt 13 §, första stycket, av lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring. På sätt framgår av bil. 4 a) vid Kollegii förenämnda skrivelse den 7 oktober 1933, vilken bilaga innehåller statistiska uppgifter rörande sjömanshusens befattning med vissa särskilda uppgifter för statsverkets räkning, undantagandes bestyr med värnpliktigas inskrivning och redovisning, tagas sjömanshusens tjänster i betydande utsträckning i anspråk i skatteindrivningsärenden samt därjämte i bötesindrivningsärenden. Sjömanshusens icke obetydliga skriftväxling i nu angivna ärenden måste jämlikt nu gällande bestämmelser ske genom frankerade brev. Det framstår åtminstone för Kollegium alldeles klart, att någon rimlig anledning icke föreligger att i exakt samma slag av ärenden förvägra den ena offentliga myndigheten en fribrevsrätt, som den andra myndigheten tillerkänts.

Enligt ovan omförmälda uppgifter åtnjuter utmättningsman tjänstebrevsrätt för postförsändelser i ärenden, med vilka han på grund av lagen om införsel i avlöning, pension eller livränta den 14 juni 1917 har att taga befattning. Denna lag avser, som bekant, vissa verkställighetsåtgärder för att effektuera lagstadgad underhållsskyldighet till barn m. fl. Såsom framgår av nyssnämnda bilaga anlitas jämväl sjömanshusen i viss omfattning i barnavårdsärenden av förevarande beskaffenhet. Det kan med fog frågas, varför sjömanshusen i hithörande ärenden skola sakna tjänstebrevsrätt, som andra myndigheter i motsvarande ärenden åtnjuta.

Av de av ämbetsverken lämnade uppgifterna framgår vidare, att södra barnbördshuset i Stockholm och Johan Gustaf Westmans barnbördshus i Linköping åtnjuta tjänstebrevsrätt för från inrättningarna avgående postförsändelser i ärenden rörande barnbördshusens i fråga personal åliggande anmälningar enligt förordningen angående kyrkoböckers förande samt att Stockholms stads mantalskontor åtnjuter enahanda rätt för försändelser i inskrivnings- och folkbokföringsärenden. Enligt gällande sjömanshusförordning åligger sjömanshusen anmälningsskyldighet till pastorsämbete, då sjöman inskrives i eller avföres från det vid sjömanshus förda registret å sjöfolk. Försåvitt sjömannen är värnpliktig eller ännu ej inträtt i värnpliktsåldern, åtnjutes för sjömanshusets vidkommande, med hänsyn till att anmälningsskyldigheten då grundar sig jämväl på bestämmelse i gällande förordning angående inskrivning och redovisning av värnpliktiga (inskrivningsförordningens § 91) tjänstebrevsrätt, men har sjömannen lämnat värnpliktsåldern, i vilket fall anmälningsskyldigheten till pastorsämbete i regel avser avförande från sjömanshusregistret, åtnjutes icke tjänstebrevsrätt. Befogade skäl att i det senare fallet, då anmälningsskyldigheten enbart kan avse rena folkbokföringsintressen, förvägra tjänstebrevsrätt, föreligger enligt Kollegii mening icke.

Kollegium har nu närmast berört en del fall, som äro direkt jämförliga med de av Statskontoret och Generalpoststyrelsen ovan omnämnda fallen av begränsad tjänstebrevsrätt. Det säger sig emellertid självst, att naturen av sjömanshusens uppgifter, sådan den framgår av Kollegii förut angivna prin-

cipiella inställning därtill, måste medföra, att även en rad andra exempel kunna anföras, beträffande vilka en tjänstebrevsrätt ter sig såsom skäligen befogad. Det skulle givetvis föra för långt att här lämna en uttömmande redogörelse härför. Kollegium vill emellertid i det följande anföras några mera typiska exempel i ämnet.

Såsom framgår av den med Kollegii meromnämnda skrivelse den 7 oktober 1933 lämnade utredningen har ett intimt samarbete organiserats mellan Utrikesdepartementet och sjömanshusen i och för upplysningar rörande sjöfolket i ersättnings- och andra ärenden. Genom detta samarbete har Utrikesdepartementet berett sig tillfälle att på ett högst betydligt mera effektivt sätt än tidigare varit möjligt indriva statsverkets fordringar hos sjömän för förskjutna kostnader för sjukvård, hemsändning m. m. Härigenom minskas statsverkets kostnader för hithörande ändamål avsevärt. En icke obetydlig skriftväxling från sjömanshusens sida förekommer i dessa ärenden, ett förhållande, som för visst år belyses i förenämnda bilaga till skrivelse den 7 oktober 1933. Förfrågningarna från Utrikesdepartementet befordras givetvis med tjänstepost, men sjömanshusen äga icke begagna sig av tjänstebrev vid sin skriftväxling i ämnet. Detta synes Kollegium utgöra ett klart missförhållande.

Enligt gällande reglemente för handelsflottans pensionsanstalt den 29 januari 1864 åligger det sjömanshusen ej blott förmedlingen till anstalten av sjöfolkets pensionsansökningar utan även utlämnandet till sjömännen av de av anstalten utfärdade pensionsbrev och utbetalningen av de från anstalten utgående pensionerna. Pensionsanstalten åtnjuter för sin skriftväxling i tjänsteärenden obegränsad tjänstebrevsrätt, men sjömanshusens skriftväxling i hithörande ärenden kan icke enligt nu gällande ordning ske genom tjänstepost ens i de fall, då försändelserna äro ställda till anstalten. Ändring i detta förhållande synes Kollegium påtagligen skäligt.

Den allmänna uppsikten över sjömanshusen utövas av Kollegium, och förekommer på grund härav och med hänsyn till olika detaljbestämmelser i sjömanshusförordningen samt andra författningar en omfattande skriftväxling i stor utsträckning avser sjömanshusen åvilande skyldigheter i frågor, som mellan sjömanshusen och Kollegium, vilken skriftväxling beröra obestriddligen direkt eller indirekt statliga uppgifter. Kollegium anser det icke erforderligt att härutinnan anföras mer än ett belysande exempel. Sedan sjöman i samband med disciplinärt förfarande jämlikt 62 § och följande paragrafer i sjömanslagen frändömts hyra i anledning av begången förseelse, skall enligt 69 § samma lag vid sjömannens avmönstring redovisning av den frändömda hyran ske till mönstringsförrättaren, och skall i samband därmed tillika överlämnas avskrift av beslutet angående bestraffningen, så ock vad vid förhöret jämlikt 64 § sjömanslagen antecknats i skeppsdagboken. Medlen jämte avskriften skola insändas till Kollegium. Av motiven till föreskriften om insändandet till Kollegium av avskrift av straffbeslutet framgår, att därmed avses att främja ett noggrant efterlevande av givna stadganden om förhöret. Genom avskriftens insändande till Kollegium skulle Kollegium erhålla tillfälle att i den mån sådant finnes önskvärt granska gjorda anteckningar och öva en fortlöpande kontroll av de å fartyg ålagda disciplinära bestraffningarna. Insändandet avser sålunda utövandet av en i allmänt intresse i lag fastställd kontroll. Det synes Kollegium icke kunna anföras bärande skäl, varför icke sjömanshusen i sin skriftväxling med Kollegium och andra myndigheter i tjänsteärenden rimligen borde få åtnjuta tjänstebrevsrätt.

Då sjöman tillhörande visst sjömanshus på- eller avmönstras vid annat sjömanshus, åligger det det senare sjömanshuset att inom viss kortare tid avsända rapport härom enligt fastställt formulär till det förra sjömanshuset. Motsvarande rapporteringsskyldighet från ett till ett annat sjömanshus föreligger jämväl i vissa andra fall. Då denna rapportering beträffande sjömän i värnpliktsåldern utgör förutsättning för sjömanshusens fullgörande av deras skyldigheter beträffande de värnpliktigas redovisning, är det utan vidare klart, att så snart rapporteringen avser en värnpliktig sjöman, vederbörande sjömanshus är berättigat att vid avsändandet av rapport begagna sig av tjänstebrevsrätten. Ibland rapporteras ett stort flertal sjömän på en gång till ett och samma sjömanshus, ibland endast ett färre antal sjömän eller endast en enstaka sjöman. Vid avsändandet av rapport rörande ett flertal sjömän förutsätter avgörandet av frågan om tjänstebrevsrätt åtnjutes eller icke för rapportförsändelsen en undersökning, om åtminstone någon av de å rapporten upptagna är värnpliktig. I sådant fall åtnjutes tjänstebrevsrätt, eljest icke. Är vid fall av rapport om en enstaka sjöman denne värnpliktig, kan tjänstebrev anlitas, eljest skall försändelsen frankeras. Men i själva verket utgör icke ens det förhållandet, att sjömannen är i värnpliktsåldern, med säkerhet ett kriterium på att tjänstebrevsrätt åtnjutes, enär det kan inträffa, att sjömannen är från värnplikten frikallad, i vilket fall givetvis strängt taget rapporten rörande denne icke berör värnpliktens redovisning, med påföljd av tjänstebrevsrätt icke föreligger. Då sjömännen, som beröras av rapport, varom här är fråga, ju emellertid alltid tillhöra annat sjömanshus än det, varifrån rapporten avgår, har det rapport-sändande sjömanshuset icke möjlighet att, utan att komma i förbindelse med det sjömanshus, dit rapporten skall sändas, med säkerhet avgöra, huru det förhåller sig med den grundläggande förutsättningen för tjänstebrevsrättens begagnande. Av näraliggande skäl torde i praktiken flertalet förevarande rapporter mellan sjömanshusen avse i verkligheten värnpliktiga sjömän. Det vore på grund härav naturligt, att tjänstebrevsrätten finge utan vidare omfatta all rapportföring av nu avsett slag, men tydligt är, att härför kräves en uttrycklig *utsträckning* av denna rätt, sådan den nu föreligger. Uppenbart synes det åtminstone Kollegium vara, att starka *praktiska* skäl tala för en dylik utsträckning av tjänstebrevsrätten.

Även i fråga om skriftväxling rörande den vid sjömanshusen jämlikt § 18 i gällande sjömanshusförordning bedrivna understödsverksamheten synas Kollegium särskilda skäl tala för att tjänstebrevsrätt tillerkännes sjömanshusen. Understödsverksamheten grundar sig på bestämmelser med nu snart tvåhundraårig hävd och utgör en för sjöfolket av staten genom särskild författningsreglering föranstaltad välfärdsanordning, vilken ehuru inrättad för en speciell yrkesgren är närbesläktad med den allmänna folkpensioneringen. Att detta är fallet framstår, synes det Kollegium, så mycket klarare vid det förhållandet, att det tidigare satts i fråga att med hänsyn till de speciella anordningar i hithörande hänseenden, som funnes beträffande sjöfolket, ställa detta utanför folkpensioneringen.

De organ, som handhava frågor rörande tillämpningen av bestämmelserna rörande den allmänna pensionsförsäkringen, åtnjuta tjänstebrevsrätt. Att så är fallet med Pensionsstyrelsen är ju utan vidare naturligt, men Kollegium syftar i detta sammanhang därjämte särskilt på ordförandena i de ute i landet verkande pensionsnämnderna, vilka jämväl äga obegränsad fribrevsrätt i tjänsteärenden. Det synes Kollegium med hänsyn härtill såväl billigt som

eljest rimligt, att sjömanshusen få åtnjuta tjänstebrevsrätt i de med pensionsärenden ur det allmännas synpunkt väl jämförbara understödsärenden, varom här är fråga.

Vad Kollegium här ovan framhållit synes Kollegium på ett tydligt sätt påvisa behovet av att under alla förhållanden nu gällande bestämmelser rörande sjömanshusens tjänstebrevsrätt underkastas en grundlig revision. Där est sjömanshusen icke skulle anses böra, såsom Kollegium i första hand förordat, tillerkännas obegränsad fribrevsrätt i tjänsteärenden, tillstyrker Kollegium alltså åtgärd i syfte att en revidering av bestämmelserna i ämnet såvitt angår sjömanshusen och därvid en väsentlig utsträckning av den dem nu tillkommande tjänstebrevsrätten åvägbringas.

K. A. FRYXELL.

C. E. LANDBERG.

FRITZ VON SCHWERIN.